

11. LEKCE

PAVLOVY LISTY I

V této lekci chceme poskytnout základní informace o Pavlově životě, o jeho osobnosti, učení a o vývoji jeho myšlení. Na některých podrobnostech, týkajících se Pavlova života a díla, se odborníci neshodují. Snažili jsme se tedy předložit fakta, která nejsou předmětem sporu. Soustředili jsme se na nejdůležitější aspekty jeho života a díla, přičemž jsme vycházeli z úvodních poznámek uvedených v Jeruzalémské Bibli.

PAVLŮV ŽIVOTOPIS

O svatém Pavlovi se dozvídáme z jeho **listů** a ze **Skutků apoštolů**, to jest ze **dvou nezávislých pramenů, které se vzájemně potvrzují a doplňují, třebaže mezi nimi existují drobné odchylky**. Dva historické údaje – zmínka o tom, že místodržitelem v Achaji byl Gallio (srov. Sk 18,12), a informace, že po Félixi se ujal vlády Porcius Festus (srov. Sk 24,27) – nám umožňují určit některá data a **sestavit poměrně přesnou chronologii** apoštolova života.

Pavel se narodil v Tarsu v Kilikii (srov. Sk 9,11; 21,39; 22,3) kolem roku 10 našeho letopočtu. Pocházel z židovské rodiny z kmene Benjamínova (srov. Ř 11,1; Flp 3,5), ale zároveň byl římským občanem (srov. Sk 16,37nn; 22,25-28; 23,27). **V mládí se mu v Gamalielově škole dostalo důkladného náboženského vzdělání v duchu učení farizeů** (srov. Sk 22,3; 26,4nn; Ga 1,14; Flp 3,5). **Zprvu byl horlivým pronásledovatelem mladé křesťanské církve** (srov. Sk 22,4nn; 26,9-12; Ga 1,13; Flp 3,6) a **podílel se na ukamenování Štěpána** (srov. Sk 7,58; 22,20; 26,10). Poté **byl náhle proměněn na cestě do Damašku, když se mu ukázal zmrtvýchvstalý Ježíš**, který mu zjevil pravdu křesťanské víry a **svěřil mu zvláštní poslání apoštola pohanů** (srov. Sk 9,6.15; Ga 1,12.15nn; Ef 3,2nn). Od onoho okamžiku (přibližně od roku 36) věnoval celý svůj život službě Kristu, který ho „uchvátil“ (srov. Flp 3,12). Po svém pobytu v Arábii a následném návratu do Damašku (srov. Ga 1,17), kde již kázal (srov. Sk 9,20), přišel kolem roku 39 do Jeruzaléma (srov. Sk 9,26-29; Ga 1,18) a **potom se odebral do Sýrie a Kilikie** (srov. Sk 9,30; Ga 1,21). Odtud **pokračoval do Antiochie spolu s Barnabášem, který se ho ujal a se kterým společně vyučoval** (srov. Sk 9,27; 11,25nn).

Na své **první apoštolské cestě** v letech 46-48 zvěstoval evangelium na Kypru, v Pamfylii, Pisidii a Lykaonii (srov. Sk 13-14). Podle Lukáše v té době začal místo židovského jména Saul používat řecké jméno Pavel (srov. Sk 13,9) a jako kazatel se těšil větší vážnosti než Barnabáš (srov. Sk 14,12). V roce 49, **čtrnáct let po svém obrácení** (srov. Ga 2,1), **odešel do Jeruzaléma, aby se zúčastnil apoštolského koncilu**, na kterém bylo jeho přičiněním uznáno a schváleno, že židovský zákon není závazný pro křesťany obrácené z pohanství (srov. Sk 15; Ga 2,3-6). **V téže době byl Pavel oficiálně uznán jako apoštol pohanů** (srov. Ga 2,7-9) a **vydal se na další apoštolské cesty**.

Druhá cesta (srov. Sk 15,36-18,22) **se uskutečnila v letech 49-52 a třetí** (srov. Sk 18,23-21,17) **spadá do období let 53-58**. V roce 58 byl Pavel **zatčen v Jeruzalémě** (srov. Sk 21,27-23,22) a poté byl **vězněn v Cesareji Přímořské** až do roku 60 (srov. Sk 23,23-26,32), kdy byl **poslán v doprovodu vojáků do Říma** (srov. Sk 27,1-28,16). Tam pobýval dva roky (srov. Sk 28,30), a to od roku 61 do roku 63. Během **soudního procesu byl zproštěn viny**, a tak byl propuštěn na svobodu. Poté se **zřejmě odebral do Španělska** (srov. Ř 15,24.28). Pastorální listy nasvědčují dalším cestám na Východ.

Pavlovo poslední uvěznění v Římě se skončilo pravděpodobně roku 67 mučednickou smrtí, o které hovoří nejstarší tradice (viz poznámkový aparát Jeruzalémské Bible).

Na doplnění uvádíme i jinou možnou chronologii:

- narození mezi roky 5-10
- obrácení v r. 34
- první návštěva Jeruzaléma v r. 37
- první apoštolská cesta v letech 46-49
- ostatní údaje se shodují s výše uvedeným textem

Kerkako
EVANGELIZAČNÍ CENTRUM
PRO SLUŽBU NOVÉ EVANGELIZACE

BKš
Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

Pavel je prototypem evangelizátora.

První věc, která nás zaujme, je bezesporu jeho horlivost pro evangelium, ovoce jeho nena-
dalého setkání na cestě do Damašku. Dále můžeme jmenovat několik dalších prvků, které se
mohou stát užitečnými pro náš dnešní život křesťanů a hlasatelů evangelia:

- jednoduché kázání, v jehož středu stojí osoba Ježíše Krista (srov. 1K 2,1-5)
- význam kázání (srov. Ř 10,17)
- ústřední postavení víry (srov. Ř 5,1; Ga 3,2; Ef 2,8-9)
- vroucí láska k evangeliu a k evangelizovanému (srov. 1K 9,19-23)
- nasazení pro jednotu církve (srov. 1K 12,13.26-27)

PAVLOVA ČINNOST

1. Práce

Pavel vyráběl stany (srov. Sk 18,3), takže je dost pravděpodobné, že byl odborníkem na práci s kůží. **Listy svědčí o tom, jaký význam měla a jaké místo zaujímal ruční práce v Pavlově životě. Sám apoštol na tuto skutečnost poukazuje v listech Tesalonickým a Korintským.**

V Prvním listě Tesalonickým připomíná svým adresátům, jak jednal, když jim v předešlých měsících hlásal evangelium. Dbal na to, aby nebyl nikomu z obrácených na obtíž, a byl k nim stejně laskavý, jako je matka laskavá ke svému dítěti, když ho krmí (srov. 1Te 2,7-9). Pavel v Tesalonice pracoval, aby nikoho nezatěžoval a aby dal najevo, že je zcela nezištný. Tesalonickým dává sebe sama za příklad (srov. 2Te 3,7-12) a vyzývá je, aby pracovali vlastníma rukama (srov. 1Te 4,11-12). Nicméně Pavel nebyl k ruční práci nucen (srov. 1Te 2,7; 2Te 3,9).

V Prvním listě Korintským Pavel vyjmenovává všechna utrpení, která s sebou jeho služba nese, mezi něž počítá také práci (srov. 1K 4,12). Práce je podle Pavla vyčerpávající námahou, která se přidává ke všem nesnázím, jimž je třeba ve službě čelit. On, který měl právo být zproštěn práce, aby si vydělal na chléb, se tohoto práva zříká, aby se vyhnul podezřením ze zahálčivosti, která by mohla vést k předsudkům a snížit účinnost kázání.

2. Evangelizace

Pavel byl nejprve adresátem zjevení, jehož se posléze stal zprostředkovatelem a hlasatelem, a to nikoliv z vlastní volby, ale protože k tomu byl povolán. Prohlašuje, že je „apoštolem z Boží vůle“ (srov. 2K 1,1), a že „je povolán [být] apoštolem“, že je „povolán za apoštola“ (srov. Ř 1,1; 1K 1,1). Nic z toho, co hlásá a koná, tedy nevychází z jeho vlastní iniciativy, a tím spíše ne z jeho zvůle, nýbrž ze zcela určité vůle a z ustanovení Božího.

Je apoštolem, protože byl v Damašku uchváten, osvícen a poslán, zatímco věřil, že má docela odlišné Boží „pověření“. V soukromém i veřejném zvěstování, jemuž se věnuje, hlásá Krista a evangelium, které dříve pronásledoval (srov. Sk 9,4-5; 22,4.7-8; 26,14-15). Jde a zakládá místní církve ve městech, jimiž prochází, zatímco předtím se ve všech sil snažil křesťanské církve v izraelské zemi zničit (srov. Ga 1,13).

Pavel je tedy povolán předávat zvěst, která nebyla jeho vlastní, lidu, který by si nikdy nebyl vybral za své posluchače, nicméně přijímá tuto úlohu s konečnou platností za svou (srov. Ř 8,35.37-39). Třebaže byl hlasatelem evangelia proto, že k tomu byl povolán, lze říci, že se ztotožnil se zvěstí, kterou nesl (srov. Ga 2,20). Smysl svého života spatřoval v hlásání evangelia a o tomto cíli se ve svých listech často zmiňuje. Prohlašuje, že byl Kristem poslán nikoliv křtít, ale zvěstovat evangelium (srov. 1K 1,17). **Přednostním úkolem, k němuž se cítil být povolán, bylo kázání.** Pavel si byl vědom toho, že byl „vyvolený ke zvěstování Božího evangelia“ (srov. Ř 1,1). Tímto způsobem je zdůrazněno, že hlásání dobré zprávy se pro něj stalo povoláním, jež se ho bezprostředně dotýkalo, službou, která splýnula s jeho životem (srov. Flp 1,12-26).

Zaměříme-li se na Pavlov život a čteme-li jeho listy, pozorujeme zvláštní dar Ducha, charisma pro evangelizaci. Je zřejmé, že Pavel obdržel dar, který ho uschopňoval energicky šířit evangelium daleko za hranice judaismu. **Pavel však nebyl osamoceným služebníkem, jistým sebou samým a upnutým na své myšlenky. Jistě přijal posláni od Boha, ale toto své misionářské posláni přijal v Antiochii (srov. Sk 13,1-3), a následně jej potvrdili apoštolové v Jeruzalémě (srov. Sk 15,22-29; Ga 2,9) – přijal jej v komunitě a skrze komunitu.**

Pavel prokázal své misionářské charisma v mnoha různých činnostech, které vyvíjel za účelem šíření evangelia a vzdělávání obrácených ve víře. V rozmanitých situacích, jimž musel čelit, jednal specifickým způsobem. Například vůči křesťanům pocházejícím ze židů, upnutým k židovskému zákonu, jednal velice energicky, beze strachu z možných střetů.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

V křesťanských komunitách, které sestávaly z obrácených pohanů, jednal velmi směle a přímočaře, což se některým opatrnějším apoštolům nezamlouvalo. Misijní cesty Pavla často přiváděly do nových měst a oblastí. Tato jeho misionářská činnost však nebyla prostá nesnází. Skutky svědčí o tom, že Pavel byl vyhnán z Antiochie v Pisidii (srov. Sk 13,50), že byl kamenován v Lystře (srov. Sk 14,19; 14,5 v Ikoniu), a že bylo rozumné, aby se vzdálil z Tesaloniky (srov. Sk 17,10), z Beroje (srov. Sk 17,14) či z Efezu (srov. Sk 20,1). Apoštol se pak zmiňuje například o tom, že dostal od Boha odvahu hlásat evangelium v Tesalonice, a to i přes mnohé těžké zápasy, po předešlém utrpení a pohanění ve Filipech (srov. 1Te 2,2). Mluví rovněž o tom, že přišel do Korintu sláb, s velkou bázni a chvěním (srov. 1K 2,3).

Zkoumáme-li podrobněji místa a cesty, jichž Pavel užíval, aby dosáhl svého cíle nést evangelium „až na sám konec země“ (srov. Sk 1,8), všimáme si skutečnosti, že procházel středem jednotlivých měst, veřejně kázal a napomínal obrácený lid v synagogách i na tržních prostranstvích, neboť tyto formy kázání byly v řecko-římském prostředí dobře známé a hojně rozšířené. Nejen mnozí další z prvních křesťanů, ale také kazatelé vycházející z helénismu a stoupenci židovské synagogy využívali tohoto způsobu propagace a šíření svého učení.

Třebaže Pavel využíval každé příležitosti k hlásání evangelia (srov. 2Tm 4,2), pravděpodobně jen zřídkakdy kázal na náměstích. Lukáš se ve Skutcích apoštolů pouze jedinkrát zmiňuje o tom, že Pavel promlouval na náměstí: „každý den hovořil i na náměstí“ (srov. Sk 17,17).

Jedním z hlavních míst, na kterých Pavel kázal a vyučoval, byla nepochybně synagoga. Osmkrát je ve Skutcích zmíněno, že Pavel mluvil v synagoze (srov. Sk 13,5.14nn; 14,1; 17,10.17; 18,4.19; 19,8) a 17. kapitola nás jasně zpravuje o tom, že to bylo Pavlovým obyčejem (srov. Sk 17,2). Krom toho, že Pavel chodíval do synagogy, aby tam kázal příslušníkům svého národa, byla pro něj synagoga jakýmsi zázemím, místem vyučování a zjevení Boha Izraele, protože Pavel byl podle zákona farizeus (srov. Flp 3,5), který vyrostl a vyučil se v Gamalielově škole (srov. Sk 22,3).

Dále od Lukáše víme, že Pavel si po dva roky pronajímal či půjčoval přednáškovou síň filosofa jménem Tyrannos v Efezu (srov. Sk 19,9).

K dalším místům Pavlových promluv patřilo jistě místo jeho práce a domy jeho přátel a lidí, kteří byli zasaženi evangelní zvěstí a nabízeli svoji pohostinnost (srov. Sk 17,5-6; 20,20; Ř 16,5.23; 1K 16,19; Fil 2). Setkávání se po domech nebylo odůvodněno pouze snahou vyhnout se střetům s odpůrci na veřejných místech, ale především tím, že to přispívalo k prohloubení společenství mezi členy komunity, a tedy k růstu církve. V tomto smyslu není soukromý dům jen místem Pavlovy misionářské činnosti, ale stává se rovněž jejím nástrojem. Kromě soukromých domů se základním nástrojem Pavlova poslání staly také jeho cesty. Víme, že Pavel podnikl tři evangelizační cesty a nakonec cestu do Říma. Díky své fyzické zdatnosti a svému neúnavnému zápalu se apoštol nedal zastavit překážkou spočívající v enormní geografické vzdálenosti a šířil evangelium v Sýrii, Kilikii, Pamfylii, Frygii, Asii, Misii, Achaji, Makedonii a konečně v Římě.

3. Založení pavlovských komunit

Pavlovým záměrem bylo hlásat evangelium v zemích, ke kterým se evangelní zvěst dosud nedostala, a jednotlivé komunity zakládal v průběhu svých prvních dvou misijních cest, popsaných ve Skutcích apoštolů.

Během první cesty (46-48 po Kr.), kterou Pavel podnikl společně s Barnabášem a Janem řečným Marek, sloužila apoštolovi jako základna komunita v Antiochii. Nejprve se vydali směrem na ostrov Kypr do města Salamina, poté do Antiochie Pisidské, do Ikonie, do Lystry a Derbe v Lykaonské provincii a do Perge v Pamfylii.

Pavlovo kázání bylo všude adresováno oběma skupinám, jak židům z diaspory, tak obráceným pohanům, a Pavel se setkával zároveň se souhlasem i s odmítnutím. Na některých místech, jako například v Antiochii Pisidské, v Ikoniu a v Lystře, došlo k plamenným diskusím vyvolaným židy, které přecházely v pozdvižení davu, během nichž byli misionáři nejednou násilím vyhnáni, a mnohdy s nimi bylo tvrdě zacházeno. Nicméně zvěst apoštola Pavla a jeho druhů se téměř všude setkala se srdci připravenými ji přijmout, a to především mezi bývalými pohany, kteří se „báli Boha“, a proselyty, takže ve většině měst navštívených v průběhu této první misijní cesty, se zrodily křesťanské komunity.

Tak byl uprostřed pohanského prostředí získán pro novou víru určitý počet center, z nichž se křesťanská zvěst mohla dále šířit. To bylo zcela evidentně skutečným Pavlovým cílem, který se příliš nezdržoval tím, že by prohluboval vlastní práci na jednom místě, ale šlo mu o to, aby s evangeliem seznámil co největší počet lokalit v Malé Asii, aby pak přenechal jeho další šíření novým Ježíšovým následovníkům.

Na druhé cestě (v letech 49-52 po Kr.) se Pavel spolu se Silasem a později s Timotejem vydal směrem k provincii Makedonie, Achaje a prokonzulární Asie, posouvaje se tak do středu světa

helénské kultury. Procházeli skrze Kilikii a Lykaonii, kde navštívili dříve založené komunity, a dostali se až do provincií Malé Asie, jejichž města nabízela dobré budoucí možnosti pro vyučování misionářů. Odebrali se do Tesaloniky, poté do Beroje, do Atén a do Korintu, kde zůstali rok a půl, a poté zamířili do Efezu. Zdá se, že také komunita v Galacii byla založena během této cesty. V jednom nočním vidění byl Pavel povolán k tomu, aby se vypravil do Makedonie a ve městě Filipy se křesťanská zvěst ihned setkala se svými přívrženci, kteří vytvořili první jádro později vzkvétající komunity.

Na třetí cestě (v letech 53-58 po Kr.) se Pavel vydal do Říma, kde již existovaly křesťanské komunity.

Když Pavel založil některou komunitu, neopouštěl ji, ale zůstával s ní v trvalém kontaktu a staral se o to, aby pokračovala na své křesťanské cestě. Udržoval vztahy s těmito komunitami prostřednictvím osobních návštěv anebo skrze své spolupracovníky, jakými byli Timoteus nebo Titus (v Korintu a v Tesalonice), a pastoračně o tyto komunity pečoval prostřednictvím listů. Poskytoval soustavné duchovní vedení komunitám, které ho informovaly o situacích, v nichž se ocitaly, a žádaly ho o rady, jak řešit své problémy. **Některé věty v Pavlových listech nám prozrazují, že v pavlovských komunitách existoval řád uspořádávající a upevňující náboženský život, spočívající na nadpřirozeném základě, na němž se zakládala sama církev,** na Pánu, který ji řídí skrze svého Ducha: „*A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele, aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby – k budování Kristova těla, až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti.*“ (Ef 4,11-13).

Některým členům komunity byly svěřeny zvláštní úkoly, protože byli povoláni Duchem svatým, jehož byli nástroji vybranými ke službě svému Pánu, aby naplnili svoji úlohu v komunitě: „*Jsou rozdílná obdarování, ale tentýž Duch; rozdílné služby, ale tentýž Pán; a rozdílná působení moci, ale tentýž Bůh, který působí všechno ve všech. Každému je dán zvláštní projev Ducha ke společnému prospěchu.*“ (1K 12,4-7). Tito byli ostatními nazýváni starší nebo presbyteři: „*V každé té církvi ustanovili starší a v modlitbách a postech světili učedníky Pánu, v kterého uvěřili.*“ (Sk 14,23). Jim byly svěřovány konkrétní úkoly, jako například zjednávat pomoc potřebným nebo vést bohoslužbu; měli rovněž pravomoc předkládat ustanovení, kterým se ostatní členové komunity, podle výslovného Pavlova prohlášení Pavla, měli podřizovat: „*Žádáme vás, bratři, abyste uznávali ty, kteří mezi vámi pracují, jsou vašimi představenými v Kristu a napomínají vás. Velmi si jich važte a milujte je pro jejich dílo.*“ (1Te 5,12-13a). Totéž povolání lze předpokládat u starších v komunitě Efezských, o kterých Pavel říká, že je Duch svatý ustanovil za biskupy, aby pečovali o Boží církev tak, jako pastýři pečují o své stádo: „*Dávejte pozor na sebe i na celé stádo, ve kterém si vás Duch svatý ustanovil za strážce, abyste byli pastýři Boží církve, kterou si Bůh získal krví vlastního Syna.*“ (Sk 20,28). Podle úvodního textu v Listu Efezským byli vedle biskupů jmenováni jáhni, ustanovení pro zvláštní služby v komunitě: „*Pavel a Timoteus, služebníci Krista Ježíše, všem bratřím v Kristu Ježíši, kteří jsou ve Filipech, i biskupům a jáhnům: Milost vám a pokoj od Boha Otce našeho a Pána Ježíše Krista.*“ (Flp 1,1-2).

Všechny funkce byly svázány s místními komunitami. Starší a jáhni totiž neputovali podobně jako Pavel a jeho nejbližší spolupracovníci z města do města, z provincie do provincie, nýbrž naplňovali své poslání v konkrétní komunitě, ze které mohli směřovat další misijní činnost do blízkého okolí. Mimoto zde byly charismatické dary, především dar prorocství a dar mluvení v jazycích, udělované přímo Duchem svatým, který tyto dary každému uděluje, jak sám chce, jež nebyly nutně spojeny s nějakou osobní funkcí ve společenství. Lidé obdaření těmito charismaty obohacovali kulturní shromáždění, ale nebyli strážci pořádku ani za něj neručili.

Podstatným rysem ve struktuře Pavlem založených komunit bylo, že jedna komunita nevnímala sebe samu jako nezávislou na druhé. Určitým pojítkem mezi nimi byla osobnost jejich zakladatele, který i poté, co od nich odešel, pro ně zůstával významnou autoritou jako jejich mistr a duchovní vůdce a předával jim vědomí silného pouta, které je spojovalo s jeruzalémskou církví, z níž pocházelo evangelium Ježíše Krista a spása jím uskutečněná.

PAVLOVA OSOBNOST

Pavel byl zapáleným nadšencem, který se bezvýhradně oddal náboženskému ideálu. Bůh mu byl vším a on mu sloužil s naprostou oddaností. Zpočátku pronásledoval ty, které považoval za bludaře (srov. 1Tm 1,13), poté však hlásal Krista, neboť pochopil, že spása je pouze v něm. **Tato nesmlouvavá horlivost se přetavila v život v úplném sebezapření,** plném námahy, únavy, utrpení, strádání a v nebezpečí smrti (srov. 1K 4,9-13; 2K 4,8nn; 6,4-10; 11,23-27). Působením Ježíšovy lásky se jeho život stal službou, v níž se připodobňoval utrpení a kříži svého Pána

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

(srov. 2K 4,10nn; Flp 3,10nn). To, co činilo jeho osobnost tak výjimečnou, byla jeho intenzivní evangelizační činnost, rozvíjená s jasnou vizí do budoucna a s jistotou v jednání.

Horlivost jeho srdce se nezbytně proměnila v chápavou vnímavost vůči svým věrným. S důvěrou se svěřoval Filipským (srov. Flp 1,7nn; 4,10-20), s dojemnou něhou se obracel k Efezským (srov. Sk 20,17-38), byl rozhořčen, když se Galatští nezdráhali zradit víru (srov. Ga 1,6; 3,1-3), a pociťoval bolestné rozpaky nad marnivou nestálostí Korintských (srov. 2K 12,11-13,10). K nápravě nevěrných uměl použít ironie i tvrdého pokárání; své napomínání mírnil projevy dojemné něhy (srov. 2K 11,1-2; 12,14nn). **Nestálost ve víře de facto nezazlival dotýcím, ale jejich protivníkům, kteří se pokoušeli je svést, totiž židům, kteří mu všude odporovali, nebo judaistům, kteří by rádi na obrácené bratry vložili jho zákona. Vůči nim jednal nekompromisně** (srov. Ga 5,12; Flp 3,2; 1Te 2,15-16).

Postoje, které Pavel zaujímal ve své misijní činnosti, byly mnohé a různé, ale protože je spojoval společný jmenovatel, a sice evangelizace, je možné rozdělit je do několika hlavních kategorií: do první kategorie patří Pavlovy postoje vůči Ježíši Kristu, druhou kategorií tvoří jeho postoje k židům, třetí sestává z postojů k pohanům či jiným národům a čtvrtá kategorie zahrnuje postoje k apoštolům a k církvi.

1. Vztah k Ježíši Kristu

Kdybychom měli Pavlův postoj vůči Ježíši stručně vyjádřit, nejvýstižnějším shrnutím by bylo: „Od nelítostného pronásledovatele k neúnavnému apoštolovi.“ Vezmeme-li v úvahu některé další podrobnosti, je tento postoj ještě podivuhodnější: Pavel se s Ježíšem během svého pozemského života nikdy nesetkal, a přece vešel ve známost jako ten nejneúnavnější apoštol svého Mistra. Nebyl přítomen na žádném z jeho vyučování, a přece jeho pochopení Ježíšova poslání a Ježíšovy role v dějinně spásném plánu dalece překonávalo pochopení ostatních apoštolů. Nikdy nespatriil žádný Ježíšem učiněný zázrak, ale sám vykonal mnoho zázraků podobných, včetně vzkříšení mrtvého. Nebyl u Ježíšova utrpení, ale námahou vynaloženou pro evangelium a podstoupeným utrpením předčil všechny ostatní apoštoly a stejně jako mnozí z nich podstoupil i mučednickou smrt. Nebyl v den Letnic ve večeradle spolu s ostatními, a přece jeho činnost byla neustále řízena působením Ducha, a to způsobem, jenž neměl obdoby. Pavel nepatřil k počtu Dvanácti apoštolů ani se neřadil k Ježíšovým učedníkům, nicméně je považován za jeden ze dvou sloupů podpírajících církev; a konečně, žid od narození a nezlomný farizeus v průběhu svého života proslul jakožto apoštol národů. Toto všechno se stalo možným díky jeho setkání s Pánem na cestě do Damašku; to je moment, kdy v jeho životě nastal zlom, na nějž by nikdo nebyl pomyslel. Je to jeho vztah k Ježíši, jenž se mu zjevil v Damašku, co způsobilo tuto radikální změnu v jeho životě. V momentě tohoto setkání, které ho srazilo k zemi a oslepilo, Pavel vyznal, že byl přemožen Ježíšem a zcela se mu poddal slovy: „Co mám dělat, Pane?“ (Sk 22,10a). Toto Pavlovo bezpodmínečné odevzdání se Ježíšovi se projevilo v jeho hlubším obrácení se k Bohu: nebyl už služebníkem zákona, nýbrž synem milosti.

2. Vztah k židům

Pavlův postoj k židům usuzujeme z jeho listů (srov. 1Te; 1 a 2K; Flp; Ga; Ř). Tyto listy, jež byly napsány v různém čase, v různých situacích a byly určeny různým adresátům, nabízejí celistvý pohled na Pavlův postoj vůči těm, které on sám nazýval pokrevními bratry a bratry ve víře. **V zásadě můžeme rozlišit dva postoje: první, který se týká všech židů, a druhý, týkající se židů „pravověrných“ nebo obrácených ke křesťanství, kteří mu oponovali nebo ho pronásledovali.**

V Listě Římanům, v kapitolách 9-11, Pavel objasňuje první zmíněný postoj. V uvedených kapitolách se apoštol vypořádává s otázkou povolání židovského národa Bohem, jež je přece neodvolatelné: „*Jsou to Izraelci, jim patří synovství i sláva i smlouvy s Bohem, jim je svěřen zákon i bohoslužba i zaslíbení, jejich jsou praotcové, z nich rodem pochází Kristus...*“ (Ř 9,4-5).

Všechny tyto slavné tituly však kontrastují s dramatickou skutečností, kterou Pavel ustavičně uchovává na zřeteli, totiž že Boží lid odmítl Mesiáše a jeho spravedlnost, ve snaze uplatnit svou vlastní spravedlnost založenou na skutcích zákona.

Pavel ani poté, co se stal křesťanem, nepopíral svoji židovskou příslušnost, ale naopak ji potvrdil: „*Mám velký zármutek a neustálou bolest ve svém srdci. Přál bych si sám být proklet a odloučen od Krista Ježíše za své bratry, za lid, z něhož pocházím.*“ (srov. Ř 9,2-3). Nicméně v zatvrzelosti srdce svých bratrů ve víře spatřoval významný Boží plán: „*Bůh totiž všechny uzavřel pod neposlušnost, aby se nade všemi slitoval.*“ (Ř 11,32). Na svoji vlastní službu pohanům nahlížel v perspektivě obrácení židovského národa: „*Vám z pohanských národů říkám, že právě já, apoštol pohanů, vidím slávu své služby v tom, abych vzbudil žárlivost svých pokrevních bratří a některé z nich přivedl ke spasení.*“ (Ř 11,13-14).

Docela odlišný byl ovšem Pavlův postoj k židům, ortodoxním a pokřesťanštěným, kteří mu bránili v jeho službě, jak o nich píše v Prvním listě Tesalonickým 2,14-16: jsou nepřátelští vůči evangeliu.

Tomuto znepokojivému a neutěšenému rozboru lze dobře porozumět ve světle silného odporu, který židé projevovali vůči Pavlovi a jeho kázání. Jejich pobouření častokrát uvedlo Pavlův život do vážného nebezpečí. Pavlovu službu nekomplikovali pouze ortodoxní židé. Byli to také někteří křesťané obrácení ze židovství, kteří trvali na nezbytnosti obřizky a dodržování Mojžíšova zákona. Pavlovo učení, založené na víře v Ježíše, jenž ospravedlňuje nikoliv na základě našich skutků, nýbrž působením Boží milosti, tak nedovolovalo sloučit milost a Mojžíšův zákon jakožto cesty k dosažení spásy; jedna cesta nutně vylučovala druhou. Pavel se k této otázce jasně vyjadřuje ve svých listech Korintským, Galatským a Filipským, a ozřejmuje tuto neslučitelnost. Ty, kteří mu oponovali, nazývá „falešnými bratry“: „*Jak chtěli ti, kteří předstírali, že jsou bratři, a pokoutně se mezi nás vetřeli s úmyslem slídit po naší svobodě, kterou máme v Kristu, aby nás uvedli do otroctví zákona. Před těmi jsme však ani na okamžik necouvli a nepodrobili jsme se jim, aby vám byla zachována pravda evangelia.*“ (Ga 2,4-5). Poté, co Pavel evangelizoval v nějakém městě, kde se potom utvořila křesťanská komunita, často přicházeli někteří z těchto „falešných bratří“, aby svedli nově obrácené židovskými praktikami, jež se vlivem jejich strojené zbožnosti dostávaly do rozporu s vírou a milostí (srov. Ko 2). Mnohé se jim podařilo svést a v komunitách vznikala hluboká rozdělení, často taková, že Pavel musel zasáhnout také v případě těch, kteří patřili mezi apoštoly dříve nežli on. Dobře známá je epizoda, kdy se Pavel zpřímá a osobně postavil proti Petrovi: „*Když jsem však viděl, že nejdou přímo za pravdou evangelia, řekl jsem Petrovi přede všemi: „Jestliže ty, který jsi Žid, nedodržíš mezi námi židovský zákon, jak to, že nutíš pohany, aby ho dodržovali?“ My jsme od narození Židé a ne „hříšní pohané“; víme však, že člověk se nestává spravedlivým před Bohem na základě skutků přikázaných zákonem, nýbrž vírou v Krista Ježíše. I my jsme uvěřili v Ježíše Krista, abychom došli spravedlnosti z víry v Krista, a ne ze skutků zákona. Vždyť ze skutků zákona, nebude nikdo ospravedlněn.“*“ (Ga 2,14-16).

3. Vztah k pohanům

Pavel měl jasné pochopení svého povolání k šíření evangelia mezi pohany. Dostatečným důkazem toho je následující věta z Listu Galatským: „*Ale ten, který mě vyvolil už v těle mé matky a povolal mě svou milostí, rozhodl se zjevití mně svého Syna, abych radostnou zvěst o něm nesl všem národům.*“ (Ga 1,15-16a). Na počátku své služby Pavel vždy zahajoval evangelizaci vycházející ze synagogy města, kterým procházel: tak tomu bylo v Damašku, v Jeruzalémě (v případě řecky mluvících židů), v Salamině, v Antiochii Pisidské, v Ikoniu, v Lystře atd. (srov. Sk 13-14). **Ale když se projevila nevěřičnost židů, pohotově spolu se svými spolupracovníky přistoupil k hlásání radostné zvěsti pohanům.** Pavel a Barnabáš tak směle prohlašují: „*Vám židům mělo být slovo Boží zvěstováno nejprve. Protože je odmítáte, a tak sami sebe odsuzujete k ztrátě věčného života, obracíme se k pohanům. Vždyť Pán nám přikázal: „Ustanovil jsem tě, abys byl světlem pohanům a nesl spásu až na sám konec země.“*“ (Sk 13,46-47).

Právě tato vstřícnost vůči pohanům Pavlovi způsobila mnohé problémy a vyvolala námitky ze strany ostatních. Z této vstřícnosti totiž přímo a nutně vyplývaly některé teologické důsledky:

-Boží milost je zde pro všechny, a to nezávisle na skutcích zákona: „*Jsmo totiž přesvědčeni, že se člověk stává spravedlivým vírou bez skutků zákona.*“ (Ř 3,28);

-obřizka a lpění na Mojžíšově zákoně již nejsou nutné: „*Neboť nezáleží na obřezanosti ani neobřezanosti, nýbrž jen na novém stvoření.*“ (Ga 6,15).

Pavel, na rozdíl od mnohých jiných, kteří přestoupili ke křesťanství ze židovství, byl schopen přijmout tyto důsledky jako skutečnou Boží vůli. Bůh je totiž stejně tak Bohem židů jako pohanů a poslal svého Syna ke všem, aniž by někomu stranil. Z 15. kapitoly Skutků apoštolů je zřejmé, že právě rozhodnost Pavla a Barnabáše, pokud jde o tuto otázku, nutila apoštoly k tomu, aby v Jeruzalémě zaujali jednoznačné stanovisko. Díky tomuto rozhodnutí (totiž, že obřizka a následně ani zachovávaní Mojžíšova zákona nejsou v případě obrácených pohanů nutné, ani už nevyznačují cestu ke spásě) jsou dveře k obrácení a tedy i ke spásě otevřené všem.

4. Vztah k apoštolům

Pavel se na cestě do Damašku osobně setkal s Pánem Ježíšem a právě tam přijal i své poslání. Nesetkal se s Pánem v důsledku apoštolského kázání. Nicméně dobře si uvědomoval, že **příjetím poslání, které mu Pán světil, není vně ani nad posláním těch, kteří byli apoštoly v Pánu**

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

dříve nežli on. Byl si vědom také toho, že nebyl povolán k tomu, aby založil svou vlastní, novou církev. Právě proto bylo jednou z jeho největších starostí zdůraznit svoji soudržnost s ostatními apoštoly a sjednotit komunity, které založil, se zbytkem křesťanské církve. „*Těm, kteří jsou ve zvláštní vážnosti, jsem v soukromí předložil evangelium, které zvěstují pohanům, aby snad moje nynější i dřívější úsilí nebylo nadarmo [...] naopak nahlédli, že mně bylo svěřeno zvěstovat evangelium pohanům tak jako Petrovi židům. Vždyť ten, který dal Petrovi sílu k apoštolství mezi židy, dal jí také mně k službě mezi pohany. Když poznali milost, která mi byla dána – Jakub a Petr a Jan, kteří byli uznáváni za sloupy církve – podali mně a Barnabášovi pravici na stvrzení naší dohody, že my půjdeme mezi pohany a oni mezi židy.*“ (Ga 2,2b.7-9).

Zároveň s touto misijní činností mezi pohany se Pavel vždy zasazoval o jednotu církve, o níž hovořil jako o Těle, jehož Hlavou je Kristus. Tato jednotu však neznamená uniformitu, ale naopak – jako každé tělo má mnoho údů a každý z nich slouží k odlišným účelům, třebaže všechny údy jsou pro tělo stejně důležité, tak tomu má být i v církvi: „*Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni; jeden je Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny působí a je ve všech.*“ (Ef 4,4-6).

PAVLOVO MYŠLENÍ

Pavel hlásá tajemství, které mu Bůh zjevil: příchod jeho království, zosobněného v Ježíši ukřižovaném, zemřelém a zmrtvýchvstalém. Podle Skutků apoštolů bylo Boží království rovněž hlavním námětem kázání prvních evangelizátorů. Pavel mluví zpočátku o vstupu do Božího království (srov. Sk 14,22). V Efezu hovoří o Božím království s velkou jistotou (srov. Sk 19,8). **Když rozvíjel svoje učení o smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista a o působení Ducha v srdcích věřících, bylo to právě Boží království, které zvěstoval – Boží mocný zásah do dějin lidstva, aby je dovedl k jejich dovršení skrze Ježíše, obraz Boha neviditelného, skrze něhož vše bylo učiněno, a v němž se nám dostalo smíření** (srov. Ko 1,3-22).

Pavel zvěstuje evangelium v malých komunitách, nepokrývá rozsáhlé geografické území, pomíjí obrovskou oblast asijského kontinentu, třebaže v té době byl dobře známý. Nestará se ani o Afriku, která v té době byla tak důležitá pro Římskou říši. Vydává se pouze směrem na západ a neopouští střed impéria. Skutky o tom hovoří dosvědčující jednoduše přijetí evangelia ze strany nežidovských národů. **Boží plán původně svěřený Izraeli se nyní obrátil ke všem národům. Je to velký obrat v dějinách spásy, jehož je Pavel svědkem a zároveň se na něm aktivně podílí. Naděje, kterou přinesl Kristus, je určena všem, aniž by z ní byl někdo vyloučen. Právě v tomto zorném úhlu Pavel jedná a rozmnožuje komunity věřících, kteří žijí novým životem Království. Toto všechno je dokladem toho, že také pohané jsou spaseni skrze víru v Ježíše Krista.** Nejsou to malé rozptýlené skupinky, ale jejich vitalita dosvědčuje, že Bůh dokonává své dílo, že Boží slovo je adresováno všem, a že spása není vyhrazena jen nějaké kategorii lidstva (srov. Sk 14,27).

Jeho kázání je především apoštolským kerygmatem (srov. Sk 2,22), **Pavel hlásá Krista ukřižovaného a zmrtvýchvstalého podle Pisem** (srov. 1K 2,2; 15,3-4; Ga 3,1). **Je zajedno s apoštolskými tradicemi** (srov. 1K 11,23-25; 15,3-7), jimž nepochybně za mnohé vděčí, ale jeho kázání se vyznačuje univerzální otevřeností, která se zakládá na spáse v Kristu skrze víru (srov. Ef 2,14-18). **Jeho nezlomné přesvědčení je podepřeno osobní zkušeností – skutečně „viděl“ Krista,** nejprve u Damašku (srov. Sk 9,17; 22,14nn; 26,16; 1K 9,1; 15,8) a později ještě několikrát (srov. Sk 22,17-21). **Se zapáleným srdcem se u Pavla pojí nadprůměrná inteligence a schopnost logicky myslet, a rovněž snaha vyložit víru podle potřeb těch, kdo mu naslouchali. Tomu vděčíme za úžasné teologické výklady, jimiž odívá kerygma.** Třebaže je **Pavel semita, je vzdělán také v řecké kultuře,** s níž se seznámil nejspíše už v dětství v Tarsu, a své vzdělání prohloubil opakovaným kontaktem s řecko-římským světem. **Vliv řecké kultury je patrný ve způsobu Pavlova myšlení, projevuje se jak po stránce jazykové, tak po stránce stylistické.** Příležitostně cituje klasické autory (srov. Sk 17,28; 1K 15,33; Tt 1,12) a určitě **zná lidovou filosofii na bázi stoicismu** a přejímá některé její pojmy a formulace (srov. Ř 11,36; 1K 8,6; Ef 4,6). **Dobře ovládá řečtinu jako svůj druhý mateřský jazyk** (srov. Sk 21,37), **zřídka užívá semitismy. Jedná se o řečtinu běžnou v jeho době, zvanou „koiné“.** **Až na několik málo výjimek** (srov. Fil 19) **dopisy podle tehdejšího starobylého zvyku diktuje a přepisuje pouze závěrečné pozdravy** (srov. 1K 16,21; Ga 6,11; Ko 4,18; 2Te 3,17); jestliže se nejeden úryvek zdá být výsledkem dlouho promyšlené redakce (např. Ko 1,15-20), mnohé jiné působí dojmem spontánně vyjádřených myšlenek, nedotčených dalšími úpravami.

Pavlova teologie sleduje jednu plynulou linii, ale rozvíjela se pod vlivem Ducha, který řídil jeho apoštolát. Tento homogenní vývoj Pavel dovedl k oné plnosti, jejímž svrchovaným výrazem je List Efezským, a která je předjímana vizí spásy skrze víru v Ježíše Krista načrtnutou v Listě Galat-

ským a systematictější propracovanou v Listě Římanům. Vycházejíce z těchto vývojových etap Pavlova myšlení rozebereme jeho jednotlivé listy podle chronologického sledu a nikoliv podle jejich pořadí v kánonu Nového zákona, kde jsou řazeny sestupně podle svého významu.

PAVLOVY SPISY

Listy, které nám Pavel zanechal, jsou příležitostnými spisy. Nejedná se o teologické traktáty, nýbrž o dopisy, jimiž apoštol reaguje na konkrétní situace. Jsou to skutečné dopisy inspirované v dané epoše užívaným stylem (srov. Ř 1,1), nejsou to čistě soukromé „dopisy“ ani čistě literární „epistolý“, ale výklady, které Pavel adresuje konkrétním čtenářům, a kromě nich, také všem Kristovým věrným. Proto v nich nelze hledat systematický a úplný přehled apoštolova učení. Ale přesto jsou nesmírně cenné, protože nám ve své bohatosti a pestrosti dovolují objevit skutečnou podstatu Pavlova poselství. **Třebaže jsou to příležitostné spisy určené různým čtenářům, obsahují samu podstatnou nauku, soustředěnou v Kristu ukřižovaném a zmrtvýchvstalém, která se však v průběhu Pavlova života uzpůsobovala, byla rozvíjena a obohacována.**

Listy byly nepostradatelným nástrojem, bez něhož by Pavel sice mohl realizovat evangelizaci prvotním hlásáním, ale nemohl by uskutečnit poslání, které zahrnovalo pastorační, protože církví byl příliš velký počet na to, aby jim mohl poskytovat rady v otázkách víry a života v Duchu.

Aby zajistil růst církve, pomáhal si Pavel tím, že ustanovil různé spolupracovníky. Ve Skutcích a v pavlovských listech nacházíme celou řadu jmen osob spolupracujících s apoštolem, jimž náležely různé tituly a funkce. Podílely se na kazatelské činnosti a vyučování a vypomáhaly s šířením Pavlových listů.

Tradičně bývá Pavlovi připisováno 14 listů. Ale není sporu o tom, že **List Židům** ke *corpus paulinum* nepatří. **Nelze však zaměňovat autenticitu některého spisu s jeho kanonicitou.** Spis je autentický, jestliže byl skutečně napsán autorem, jemuž je připisován. To však žádným způsobem nesouvisí s kanonicitou. Daná kniha je součástí kánonu Písma, protože prvotní církve v ní rozpoznala vyjádření své víry inspirované Bohem. To platí i v případě, že neznáme skutečného autora spisu.

Ve starověku bylo běžné přičítat spis určitému autorovi, i když nebyl napsán přímo jím, ale jeho učedníky, školou určenou jeho myšlením, nebo byl nadiktován slovo od slova anebo zachycoval pouze smysl sdělení a byl pak svými pisateli svobodně upraven.

Důkazem toho je Ř 16,22, ve kterém písař či sekretář jménem Tercius připojuje vlastní pozdravy k pozdravům Pavlovým poté, co sepsal List Římanům.

Aby Pavel zamezil falsifikátům, připojoval krátké pozdravení vlastní rukou, na znamení záruky a jako výraz náklonnosti. Nacházíme ho v 1K 16,21-24; Ga 6,11; 2Te 3,17; Fil 19-25.

Četba a výklad Pavlových listů jsou někdy obtížné, neboť sepisování trvalo dlouho (vlivem prostředků dostupných v té době), dbalo se na preciznost (kvůli dobrému porozumění) a vyžadovalo čas. Sám Pavel diktoval, když se mu k tomu naskytla volná chvíle. Uchopit znovu totéž téma nebylo vždy snadné, hrozilo nebezpečí, že se text „rozdrobí“ a nebude dobře navazovat.

Některé listy jsou adresovány jednotlivým církvím, zatímco jiné jsou určeny konkrétním osobám, jako List Filemonovi, List Titovi a oba listy Timoteovi. Dva posledně jmenované listy se však tematicky týkají celé komunity.

Listy mají totéž schéma:

- úvod složený z pozdravu, jména odesílatele a příjemce
- poselství či hlavní část dopisu
- závěrečný pozdrav jako podpis a stvrzení odesílatelem

V našich Biblích jsou jednotlivé listy řazeny sestupně podle velikosti a významu církví, jimž byly adresovány, nejsou tedy uvedeny v chronologickém pořadí.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz
http://bks.koinonia.cz

Zde se, nakolik je to možné, **řídíme chronologický pořadím**, abychom lépe pochopili vývoj Pavlova myšlení.

1. Naděje království

- druhý Ježíšův příchod (*parúsie*): rok 51
-První a Druhý list Tesalonickým

2. Spása skrze víru v Ježíše Krista

- ospravedlnění vírou, nikoli skutky: léta 56-58
-První a Druhý list Korintským
-List Galatským
-List Filipským
-List Římanům

3. Ježíš, Pán světa a dějin

- dopisy z vězení: léta 61-63
-List Koloským
-List Efezským
-List Filemonovi

4. Ochraňovat svěřený poklad víry (*depositum fidei*)

- pastorační listy týkající se komunitního života a věrnosti: léta 65-67
-List Titovi
-První a Druhý list Timoteovi

List Židům, který můžeme datovat přibližně rokem 67 (určitě nebyl napsán po roce 95) mezi Pavlovy spisy zcela jistě nepatří. Všechny apoštolovy listy totiž nesou v záhlaví Pavlovo jméno, někdy společně s dalšími jmény, zatímco List Židům postrádá jméno odesílatele i označení konkrétních adresátů. Jazyk, užitý styl a způsob citování ze Starého zákona se od ostatních listů nápadně liší. Nelze však popřít vliv pavlovského myšlení. Proto je dnes tento spis přičítán autorovi z okruhu Pavlových nebo Janových spolupracovníků.

Na závěr můžeme říci tolik, že Pavlovy listy nejsou dílem literáta, nýbrž jsou to vřelé dopisy pastýře, zcela oddaného evangelizaci a starostlivé péči o své církevní komunity. Abychom tedy porozuměli jeho spisům, musíme se vcítit do této pastorační vize, určené snahou odpovědět na konkrétní problémy prvotní církve a zaměřené na růst křesťanské víry.

ÚKOLY

Všechna cvičení zpracujte písemně a zašlete k opravě!

1. Podle toho, jak se vyvíjelo Pavlovo myšlení, vyhledejte a **slovy vypište** jednu citaci z každého listu, která vystihuje hlavní ideu představenou ve výše uvedené klasifikaci (*např. z Listu Galatským vyberte citaci, v níž je řeč o spáse skrze víru v Ježíše*).
2. Vyhledejte a **vypište slovy** jednu citaci, která odráží Pavlovu osobnost a kázání.
3. Proč se četba a výklad Pavlových listů jeví obtížné? Pokuste se o vysvětlení z hlediska historicko-technického a z hlediska obsahového; ke každému aspektu se **stručně** vyjádřete.
4. Nacházíme někde v Bibli výslovné zmínky, které dokládají, že interpretace Pavlových listů je obtížná? Pokud ano, napište kde.